

Ο Πρωτομάρτυς Στέφανος (†2 Αυγ.) δείχνει το πρότυπο του αγίου ανθρώπου (Πράξ. ς'1 - ζ'60)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ένα από τα πιο λαμπρά παλικάρια της τιμής, σύμφωνα με το λειτουργικό τυπικό της ανατολικής παράδοσης, η Εκκλησία στις 2 Αυγούστου· τον πρώτο χριστιανό που έμελλε να συνειδητοποιήσει με τον πιο φρικτό και απάνθρωπο τρόπο το πόσο δύσκολο είναι το να θέλει κανείς να αλλάξει τον κόσμο χωρίς να ασκήσει βία.

Ο διάκονος Στέφανος ήταν ο πρώτος από τις εκατοντάδες χιλιάδες των μαρτύρων που με το αίμα τους στερέωσαν το οικοδόμημα της Εκκλησίας• ήταν ο πρώτος από εκείνη την ατέλειωτη σειρά των ηρώων που επί τρεις ολόκληρους αιώνες γύριζαν πρόθυμα την πλάτη τους στο μαστίγιο ή στο ραβδί του βασανιστή, που δεν δίσταζαν να πέσουν στη φωτιά ή στα θηρία και που έσκυβαν χωρίς αντίσταση το κεφάλι τους στο σπαθί του δημίου, προκειμένου να αποδείξουν σε όλον τον κόσμο ότι υπάρχει μια αλήθεια για την οποία αξίζει τον κόπο ακόμη και να πεθάνει κανείς και ότι η διάδοση της αλήθειας αυτής δεν είναι το αποτέλεσμα βίαιης επιβολής αλλά αυτοθυσίας. Η Εκκλησία δικαιούται πραγματικά να περηφανεύεται απέναντι σε οποιοδήποτε θρησκευτικό, ιδεολογικό ή πολιτικο-κοινωνικό μόρφωμα, αρχαίο ή σύγχρονο, ότι για την εξάπλωσή της σε ολόκληρο τον κόσμο δεν ακολούθησε τη συνήθη συνταγή -δεν έστρεψε, δηλαδή, τους οπαδούς της εναντίον των αντιπάλων της, ώστε να επιβάλουν με τη βία τις ιδέες της- αλλά προτίμησε να θυσιάσει τα δικά της παιδιά.

Αναμφίβολα, η ένσταση απέναντι σε όλα τα παραπάνω είναι λογική και αναμενόμενη. Εύκολα θα μπορούσε κανείς να αντιτείνει ότι, δυστυχώς, ούτε η Εκκλησία κατόρθωσε τελικά να αποφύγει σε κάποιες περιόδους της ιστορίας της τον πειρασμό της εξουσιαστικής επιβολής πάνω στους αντιπάλους της και,

μάλιστα, κάποιες φορές, με την ίδια σκληρότητα που είχαν επιδείξει παλιότερα οι διώκτες της. Η πραγματικότητα αυτή θέτει επιτακτικά το σχετικό με το νόημα της γιορτής ερώτημα, καθώς, πέρα από την απόδοση τιμής σε έναν μάρτυρα, είναι προφανές πως όσο ηρωικό και αν ήταν το κατόρθωμα του Στεφάνου ελάχιστα θα μπορούσε είκοσι αιώνες μετά να συγκινήσει ή να εμπνεύσει τον σύγχρονο άνθρωπο. Μια απάντηση στο ερώτημα αυτό θα μπορούσε να προκύψει μέσα την αφήγηση της Γραφής για τον πρωτομάρτυρα.

Διαβάζοντας κανείς προσεκτικά τα κεφάλαια 6 και 7 του βιβλίου Πράξεις των Αποστόλων που αναφέρονται στον Στέφανο, θα διαπιστώσει ότι ο ευαγγελιστής Λουκάς, περιγράφει τον μάρτυρα με τρεις διπλούς χαρακτηρισμούς. Τον χαρακτηρίζει «άνθρωπο γεμάτο πίστη και Άγιο Πνεύμα» (ς´ 5), «γεμάτο πίστη και δύναμη» (ς´ 8) και επισημαίνει ότι οι συνομιλητές του «δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τη σοφία και το Άγιο Πνεύμα που τον φώτιζε όταν αυτός μιλούσε» (ς´ 10)[1]. Όσοι διαβάζουν συχνά την Αγία Γραφή θα έχουν διαπιστώσει το πόσο φειδωλοί είναι οι συγγραφείς των βιβλίων της σε εγκωμιαστικούς χαρακτηρισμούς προσώπων• ακόμη και οι πιο μεγάλες προσωπικότητες περιγράφονται πολύ λιτά και σπάνια χρησιμοποιούνται επίθετα για τον χαρακτηρισμό τους. Το ότι, λοιπόν, ο Λουκάς μέσα σε 5 μόνον στίχους εγκωμιάζει τρεις φορές τον Στέφανο σημαίνει ότι τον θεωρεί πρότυπο χριστιανού. Σε τι συνίσταται αυτό το πρότυπο προκύπτει από την προσεκτική ανάλυση των ιδίων των χαρακτηρισμών• ο Στέφανος διαθέτει πίστη και σοφία και ο Θεός του προσφέρει τη δύναμη και το Άγιο Πνεύμα. Ο ίδιος, δηλαδή, έχει φροντίσει να μορφωθεί και να καλλιεργηθεί πνευματικά και ο Θεός ενισχύει την προσπάθειά του αυτή χορηγώντας του το Άγιο Πνεύμα. Αυτή η αμοιβαιότητα στις σχέσεις Θεού - ανθρώπου αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της χριστιανικής πίστης που τη διαφοροποιούν από όλες τις θρησκείες του κόσμου.

Η αντίληψη του Θεού ως νομοθέτη και εισηγητή κανόνων ηθικής συμπεριφοράς αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό όλων σχεδόν των θρησκευτικών παραδόσεων. Ειδικά για την Αγία Γραφή όμως η σχέση του Θεού με τον άνθρωπο καθορίζεται από την αρχή της αμοιβαιότητας. Οι βιβλικές διατάξεις που καθορίζουν την ηθική συμπεριφορά των ανθρώπων δεν προκύπτουν από την αυθαίρετη έκφραση της βούλησης του Θεού αλλά από τους όρους μιας συμφωνίας (Διαθήκης), η οποία συνάπτεται μεταξύ του Θεού και ανθρώπων και η οποία προβλέπει δικαιώματα και υποχρεώσεις και για τα δύο συμβαλλόμενα μέρη. Από την άποψη αυτήν δεν είναι τυχαίο το ότι το ιερό βιβλίο που αποτελεί τη βάση και την πηγή της χριστιανικής πίστης ονομάζεται “Διαθήκη”. Ο όρος αυτός αποτελεί μετάφραση μιας εβραϊκής λέξης που σημαίνει “συνθήκη”, “συμφωνία” και χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη σχέση του Θεού με τους ανθρώπους. Αυτό σημαίνει ότι ο βιβλικός Θεός δεν

είναι ένας τυραννικός δυνάστης, ο οποίος επιβάλλει τη θέλησή του στους ανθρώπους, αλλά ένας Θεός ο οποίος ζητά την ελεύθερη συνεργασία των ανθρώπων και μάλιστα μια συνεργασία που στηρίζεται πάνω σε συγκεκριμένους όρους ενός συμβολαίου. Όπως κάθε συμβόλαιο, έτσι και το συμβόλαιο που συνυπογράφει ο Θεός με τους ανθρώπους προβλέπει δικαιώματα και υποχρεώσεις και για τις δύο πλευρές. Αναφέρεται χαρακτηριστικά στο βιβλίο της Εξόδου:

Ο Κύριος είπε στον Μωυσή: “Θα κλείσω μαζί σου την εξής συμφωνία: Εγώ θα κάνω μπροστά σε όλον τον λαό σου θαύματα τέτοια, που όμοιά τους δεν έγιναν πουθενά στη γη και σε κανένα έθνος... Εσύ τήρησε όλα όσα σε προστάζω.”

Έξοδος λδ´ 10-11

Μέσα στη μακραίωνη ιστορία των σχέσεών του με τους ανθρώπους ο Θεός δεσμεύεται με διάφορες υποσχέσεις απέναντί τους, θέτει όμως ως προϋπόθεση για την εκπλήρωση των υποσχέσεων αυτών και τη δέσμευση των ανθρώπων απέναντί του ότι θα τηρήσουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το συμβόλαιο που έχουν συνυπογράψει.

Η υποχρέωση υπακοής των ανθρώπων στο εκπεφρασμένο μέσα από νομικές διατάξεις θέλημα του Θεού δεν προκύπτει από μυθικές αφηγήσεις που περιγράφουν κατορθώματα του Θεού στο αρχέγονο μυθικό παρελθόν αλλά από συγκεκριμένες ενέργειές του μέσα στην πρόσφατη ιστορία τους. Όπως ο ίδιος ο Θεός τονίζει μέσα από το βιβλίο της Εξόδου και πάλι:

Εσείς οι ίδιοι έχετε δει όσα έχω κάνει στους Αιγυπτίους· πώς σας πήρα σαν σε φτερούγες αετών και σας έφερα κοντά μου. Αν, λοιπόν, τώρα ακούσετε προσεκτικά τα λόγια μου και φυλάξετε τη διαθήκη μου, θα είστε ο εκλεκτός μου λαός απ’ όλα τα έθνη, γιατί όλη η γη είναι δική μου.

Έξοδος ιθ´ 4-6

Προηγούνται πάντοτε οι ενέργειες του Θεού μέσα στην Ιστορία υπέρ των ανθρώπων και ακολουθούν οι απαιτήσεις του από τους ανθρώπους. Τονίζεται, για παράδειγμα, στο βιβλίο του Λευιτικού:

Αν ένας ξένος έρθει στη χώρα σας, δεν θα τον καταπιέσετε. Ο ξένος που έρχεται σε σας θα είναι όπως και ο συμπολίτης σας. Θα τον αγαπήσετε, όπως τον εαυτό σας, επειδή και σεις ήσασταν ξένοι στην Αίγυπτο. Εγώ είμαι ο Κύριος ο Θεός σας.

Λευιτικόν ιθ´ 33-34

Αν ένας συμπατριώτης σου φτωχύνει και δεν έχει τα μέσα να ζήσει, θα τον

βοηθήσεις να ζήσει μαζί σου, όπως θα έκανες σε ξένο και σε πάροικο. Δεν θα πάρεις από αυτόν τόκο ούτε προσαύξηση. Θα φοβάσαι τον Θεό σου, εγώ είμαι ο Κύριος, ώστε να ζήσει και ο αδερφός σου μαζί σου. Δεν θα του δανείσεις τα χρήματά σου με τόκο ούτε θα του δώσεις τα τρόφιμά σου με επιπλέον κέρδος. Εγώ είμαι ο Κύριος ο Θεός σας που σας έβγαλα από την Αίγυπτο για να σας δώσω την Χαναάν και να είμαι Θεός σας. Όταν ένας Ισραηλίτης που ζει κοντά σου, φτωχύνει και πουληθεί σε σένα, δεν θα σου προσφέρει εργασία δούλου... διότι είναι δούλοι μου που τους έβγαλα από την Αίγυπτο. Δεν θα πουληθούν ως δούλοι ούτε θα τους κακομεταχειρίζεστε. Θα φοβάσαι τον Κύριο το Θεό σου.

Λευιτικόν κε' 35-43

Αν ζείτε σύμφωνα με τους νόμους μου και τηρείτε τις εντολές μου και τις εφαρμόζετε ... τότε θα συνομολογήσω τη διαθήκη μου μαζί σας ... θα περπατώ ανάμεσά σας, θα είμαι Θεός σας και εσείς θα είστε λαός μου. Εγώ είμαι ο Κύριος ο Θεός σας, που σας έβγαλα από την Αίγυπτο, όταν ήσασταν εκεί σκλάβοι. Έσπασα τα δεσμά της σκλαβιάς σας και σας οδήγησα φανερά.

Λευιτικόν κς' 3,11-13

Οι όροι της διαθήκης δεσμεύουν και τον ίδιο τον Θεό, όπως βεβαιώνεται στο βιβλίο Δευτερονόμιον:

Θα διαπιστώσεις ότι ο Κύριος ο Θεός σου είναι Θεός αληθινός, Θεός αξιόπιστος, που τηρεί τη διαθήκη.

Δευτερονόμιον ζ' 9

Γι' αυτόν τον λόγο καλεί ο Θεός τους ανθρώπους μέσα από τον Νόμο του Μωυσή να μιμηθούν τη δική του συμπεριφορά:

Να είστε άγιοι, γιατί άγιος είμαι εγώ, ο Κύριος ο Θεός σας.

Λευιτικόν ια' 44,45. ιθ' 2 κ' 7,26. Αριθμοί ιε' 40

Συνέπεια, επομένως, της αρχής της αμοιβαιότητας είναι να αξιολογούνται με βάση τους όρους της διαθήκης όχι μόνον οι ενέργειες των ανθρώπων αλλά και οι ενέργειες του Θεού, κάτι, άλλωστε, που το επιζητεί και ο ίδιος, όπως βεβαιώνει ο προφήτης Ησαΐας:

Μάθετε να κάνετε το καλό, αναζητήστε τη δικαιοσύνη ... και ελάτε να κριθούμε μεταξύ μας, λέει ο Κύριος.

Ησαΐας α' 17-18

Αυτό είναι και το μήνυμα που στέλνει στη σύγχρονη εποχή ο πρωτομάρτυρας Στέφανος, στη ζωή και στη δράση του οποίου συνοψίζεται ολόκληρη η χριστιανική διδασκαλία για τη σχέση του ανθρώπου με τον Θεό. Άγιος δεν είναι ο ήσυχος και καλοσυνάτος άνθρωπος, αλλά ο άνθρωπος εκείνος που παίρνει στα σοβαρά τη σχέση του με τον Θεό, που αναζητά να μάθει τι θέλει ο Θεός από αυτόν και αγωνίζεται να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις αυτής της σχέσης. Μόνον τότε ο άνθρωπος αγιάζεται, γεμίζει από το Πνεύμα του Θεού και γίνεται φορέας αγιασμού για τους άλλους και για τον κόσμο ολόκληρο. Μόνον τότε, όταν οι χριστιανοί αντιληφθούν τον ρόλο τους στο σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου, θα μπορούν να ελπίζουν ότι είναι σε θέση να αλλάξουν πραγματικά τον κόσμο. Ο Στέφανος πλήρωσε την επιθυμία του αυτή με τη ζωή του. Στους σύγχρονους χριστιανούς η δυνατότητα προσφέρεται δωρεάν, υπό την προϋπόθεση, βέβαια, ότι θα αναθεωρήσουν και θα βάλουν σε άλλη βάση τη σχέση τους με τον Θεό.

[1] Τα βιβλικά χωρία παρατίθενται σύμφωνα με την έκδοση της Ελληνικής Βιβλικής Εταιρείας: Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη) Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Αθήνα 2003.